

31.10.2023

EU's (skæve?) samhandel med det afrikanske kontinent

Det er både i EU's økonomiske, sikkerheds- og geopolitiske interesse at øge samhandlen med afrikanske lande, men hvordan ser forholdet ud i dag? Det vil dette brief belyse.

Skrevet af

Anders Overvad

Kaia Fallinge

Hovedkonklusioner

- EU har brug for en bedre relation til afrikanske lande, hvis vi skal igennem den grønne omstilling - men det kræver også, at det afrikanske kontinent selv ønsker en tættere relation.
- På trods af flere handelsaftaler stiger den afrikanske eksport til EU ikke nævneværdigt.
- Importen fra Afrika er i dag koncentreret om råstoffer, og der er behov for et fokus på at brede samhandlen yderligere ud, hvis en øget import fra EU skal komme flere afrikanske lande til gode.

Den 25. oktober mødtes repræsentanter fra europæiske regeringer, den private sektor og NGO'er med internationale ledere i Bruxelles til 'The Global Gateway Forum'[1](#) . Her diskuteres investeringer i mulige løsninger på grænseoverskridende problemer, såsom klima, energi, infrastruktur, transport m.fl.. Flere afrikanske lande er også repræsenteret, og et tema for dagen er kritiske råvarer; et emne, som EU har en stigende interesse i at danne alliance med det afrikanske kontinent om.

I takt med at geopolitikken overtager den politiske dagsorden, må EU bl.a. orientere sig mod sine regionale naboer. Her er det afrikanske kontinent et europæisk nærområde, som EU med fordel kunne flytte sin opmærksomhed mod. Siden den grønne omstilling kræver kritiske mineraler og råstoffer, vil interessen for adgang til det afrikanske kontinent og undergrund kun stige. Vil EU bevare momentum i den grønne transition, vil gode (handels)relationer med afrikanske lande således være afgørende.

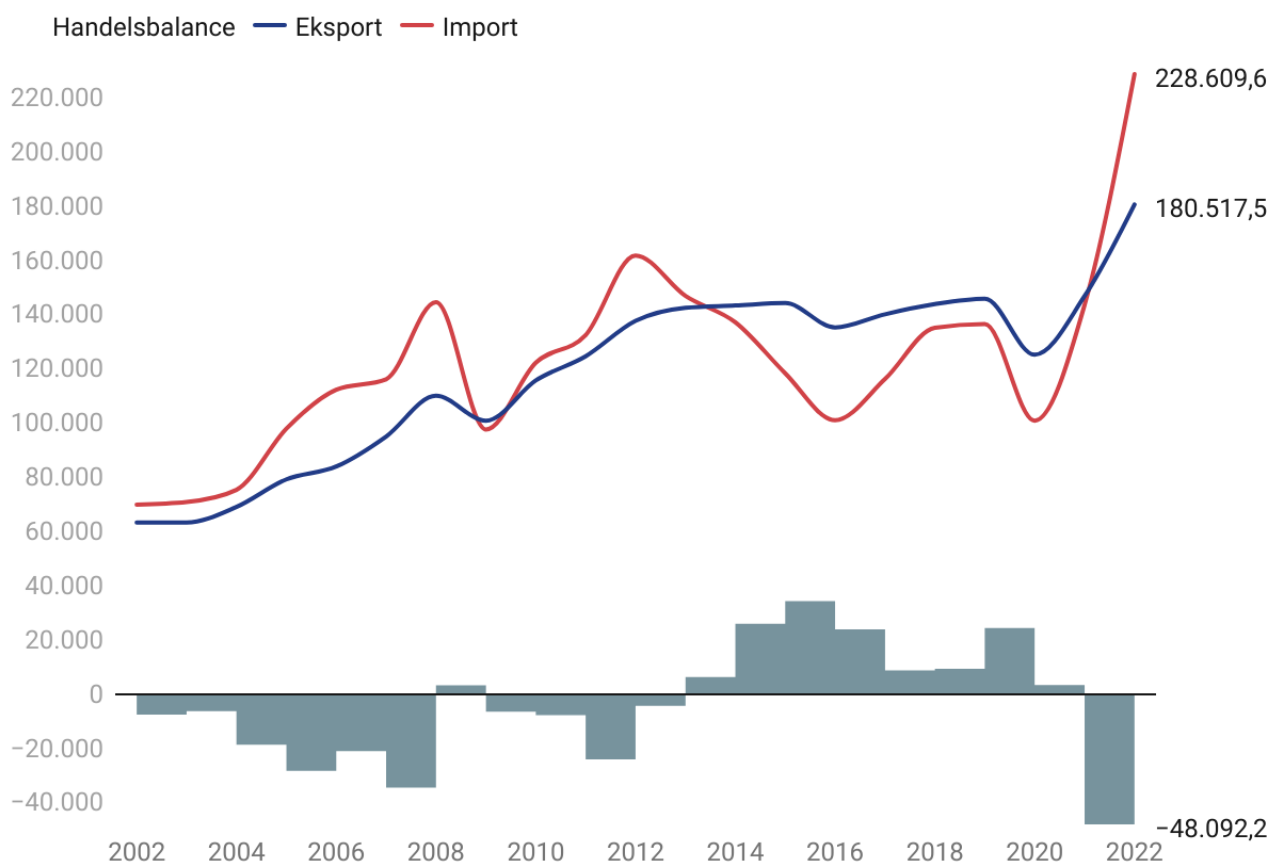
Problemet er imidlertid, at det nuværende forhold mellem EU og Afrika ikke anses for at gavne begge parter ligeligt. For eksempel har de handelsaftaler, som EU lavede med Algeriet, Egypten, Marokko og Tunesien i løbet af 00'erne ikke medført en øget eksport fra de nordafrikanske lande til EU, mens EU's eksport til Nordafrika imidlertid er steget[2](#) . Dette er skuffende resultater set med nordafrikanske briller.

Mens højtstående europæiske politikere[3](#) såvel som forskere[4](#) kalder på et skifte i Europas syn på sit forhold til Afrika, tegner de økonomiske kendsgerninger et andet billede. Dette brief vil belyse de seneste års handelsrelationer mellem EU og Afrika.

En ændret handelsbalance - drevet af gas

EU's samhandel med Afrika

EU's eksport og import til og fra afrikanske lande i perioden 2002-2022. Angivet i mio. Euro.

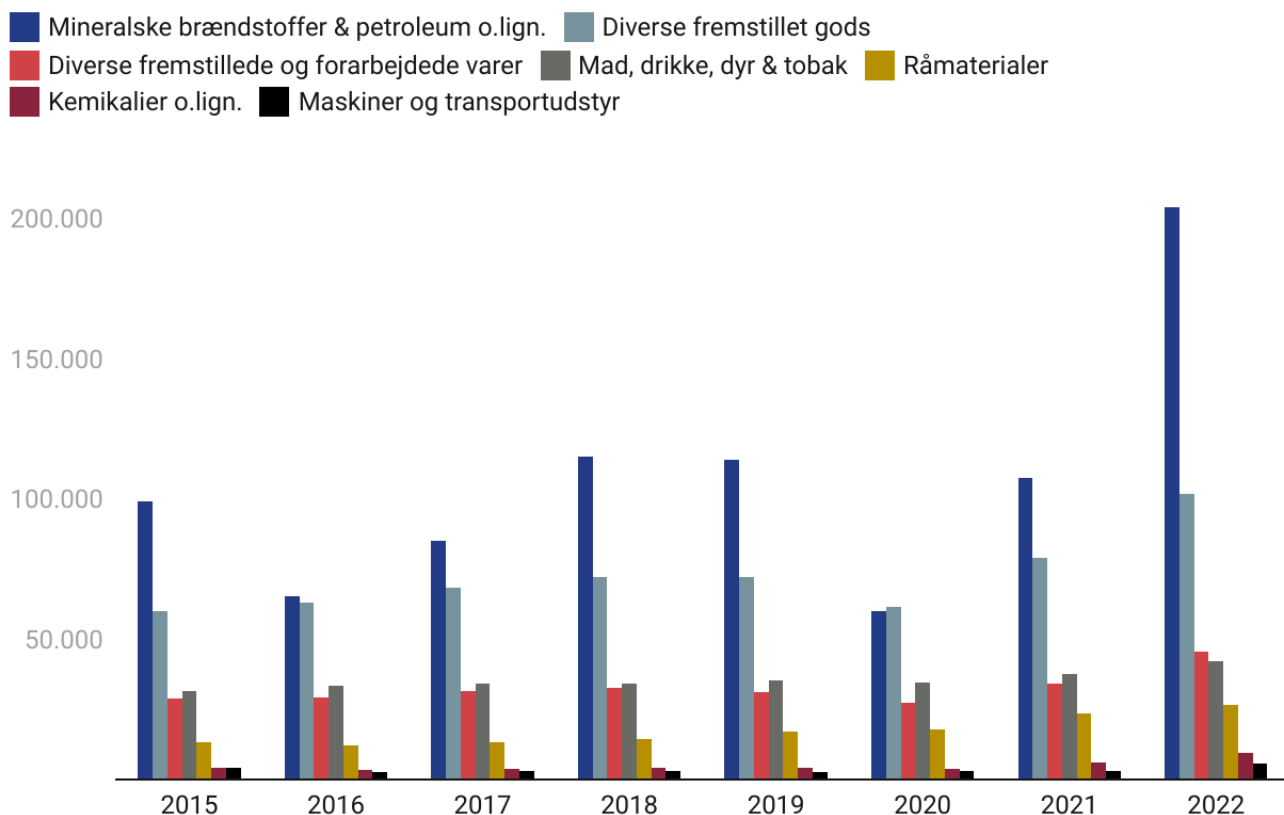
Grafik: Tænketanken EUROPA på baggrund af tal fra Eurostat • Lavet med Datawrapper

Ser man på EU's handelsbalance med Afrika, har den været positiv fra 2014 indtil sidste år, jf. figur 1. Det betyder, at EU's medlemslande har eksporteret mere til afrikanske lande, end de har importeret. Dette ændrede sig brat i 2022, og er primært drevet af en markant importstigning fra Afrika til EU.

Dette skyldes hovedsageligt krigen i Ukraine og Europas afkobling af russisk gas. Europæiske lande ledte efter nye gasleverandører og øgede deres import af gas fra en række afrikanske lande. Det kommer også til udtryk ved den store stigning i 'mineralske brændstoffer og petroleum', som også i høj grad driver udviklingen mellem 2021-2022, jf. figur 2.

EU's øgede import kommer primært fra brændstoffer, herunder gas

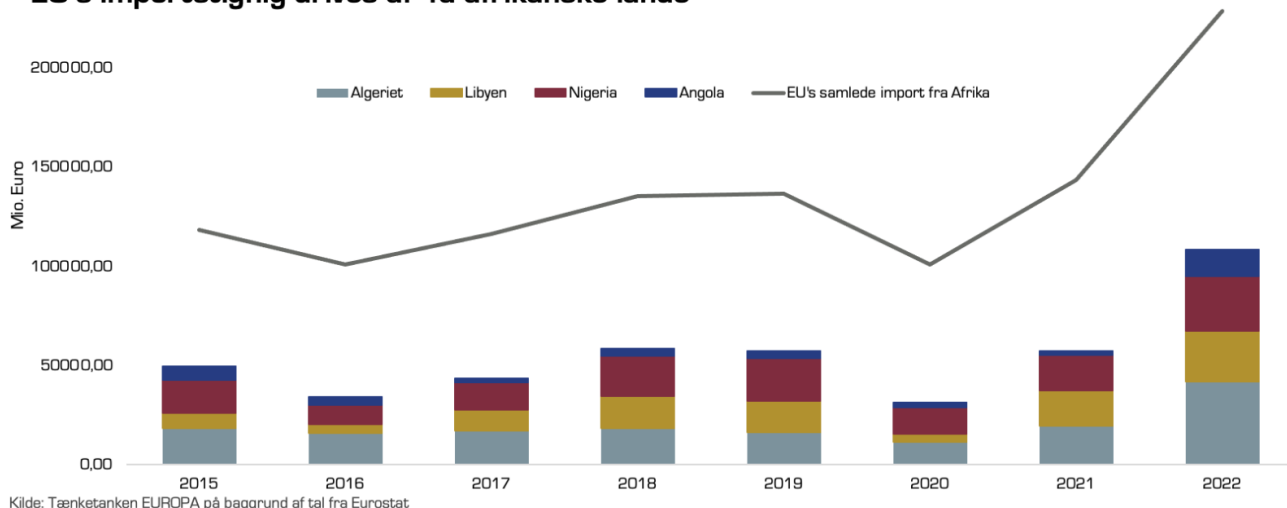
EU's import af afrikanske varer. Angivet i mio. Euro

Grafik: Tænketanken EUROPA på baggrund af tal fra Eurostat • Lavet med Datawrapper

Det betyder også, at importstigningen ikke rammer bredt blandt de afrikanske lande, men er isoleret til lande, der eksporterer gas til EU. Dette inkluderer blandt andet Algeriet, Libyen, Nigeria og Angola, som det fremgår af figur 3. Mens disse fire lande stod for 31% af EU's samlede import fra Afrika i 2020, stod de samme fire lande for 48% af EU's import fra Afrika i 2022.

EU's importstignig drives af få afrikanske lande

Kilde: Tænketanken EUROMA, på baggrund af tal fra Eurostat

Denne importstigning skyldes dog ikke nødvendigvis en stigning i mængden af varer, men kan også skyldes en stigning i priserne på varerne (der her hovedsageligt var gas) i løbet af 2022. Selvom EU har importeret mere fra Afrika det forgangne år, er det altså ikke en stigning, man kan mærke bredt blandt afrikanske lande, men skyldes en prisstigning i gas, som kommer få lande til gode.

Der er flere grunde til, at EU ikke importerer mere fra det afrikanske kontinent. Dels har flere afrikanske lande begrænsede muligheder for at eksportere andre varer end råmaterialer, dels har EU knyttet krav om bæredygtighed, miljøbeskyttelse el.lign. i sine frihandelsaftaler, hvilket har sat en stopper for flere amerikanske produkter. Om EU bør være mere tilbageholdende med at koble bæredygtighedskrav på sine frihandelsaftaler, bliver bl.a. diskuteret i forbindelse med den længeventede EU - MERCOSUR aftale.

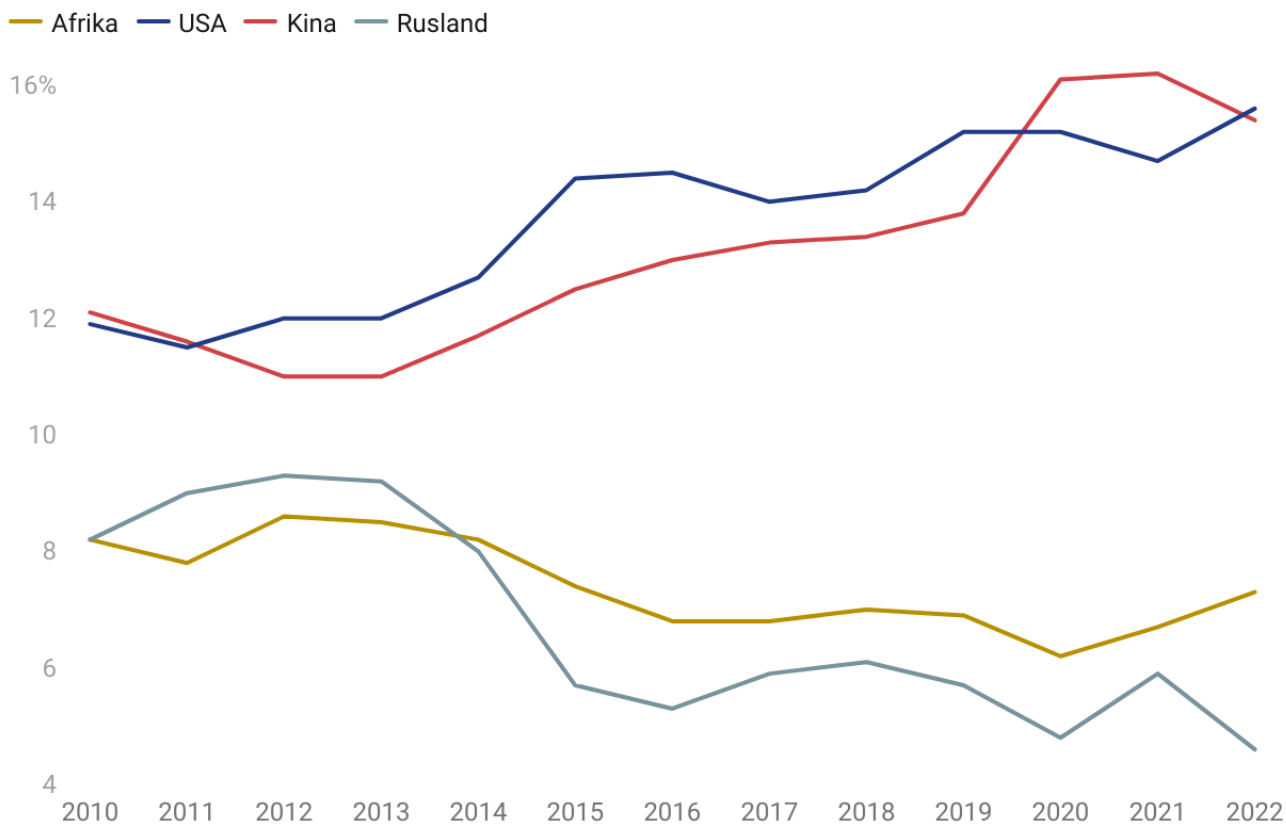
Det glemte kontinent?

Til trods for den beskrevne importstigning er samhandlen med Afrika ikke ændret synderligt som andel af den samlede handel. Sammenlignet med EU's samlede handel det sidste årti, er EU's samhandel med Afrika faldet, jf. figur 4. Omvendt stiger EU's samhandel med både USA og Kina, mens EU's samhandel med Rusland er faldet.

Forskellen mellem EU's samhandel med Rusland og EU's samhandel med Afrika er øget inden for det seneste år. Dette skyldes dog primært, at EU i 2022 eksporterede mindre til Rusland grundet sanktionerne som følge af krigen i Ukraine.

EU's samhandel med USA, Kina, Rusland & Afrika

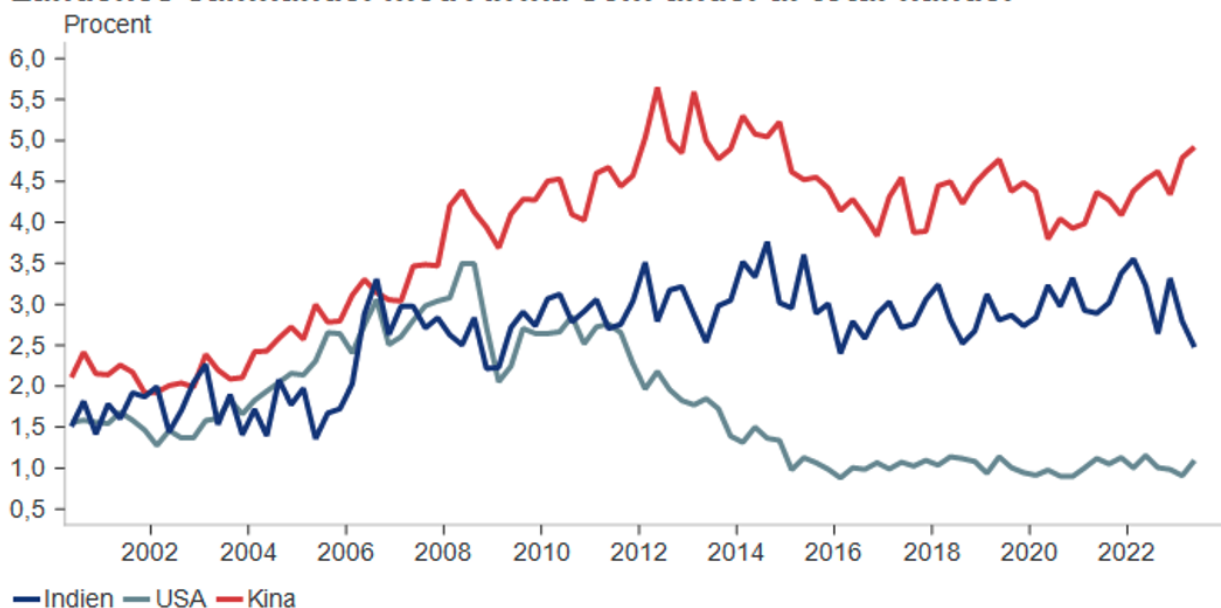
Andelen af EU's samlede handel med resten af verden på udvalgte lande. Angivet i % af EU's samlede handel

Lavet med Datawrapper

Mens EU det seneste årti ikke har øget sin andel af samhandel med Afrika, ser det anderledes ud for f.eks. Kina og Indien. Hvor Kinas samhandel med Afrika for to årtier siden lå på omkring 2% af Kinas samlede handel, er den i dag steget til godt 5% af Kinas samlede handel. Også Indien har i denne periode øget andelen af samhandlen med Afrika, jf. figur 5.

Landenes samhandel med Afrika som andel af total handel

Kilde: Tænk tanken Europa på baggrund af Macrobond

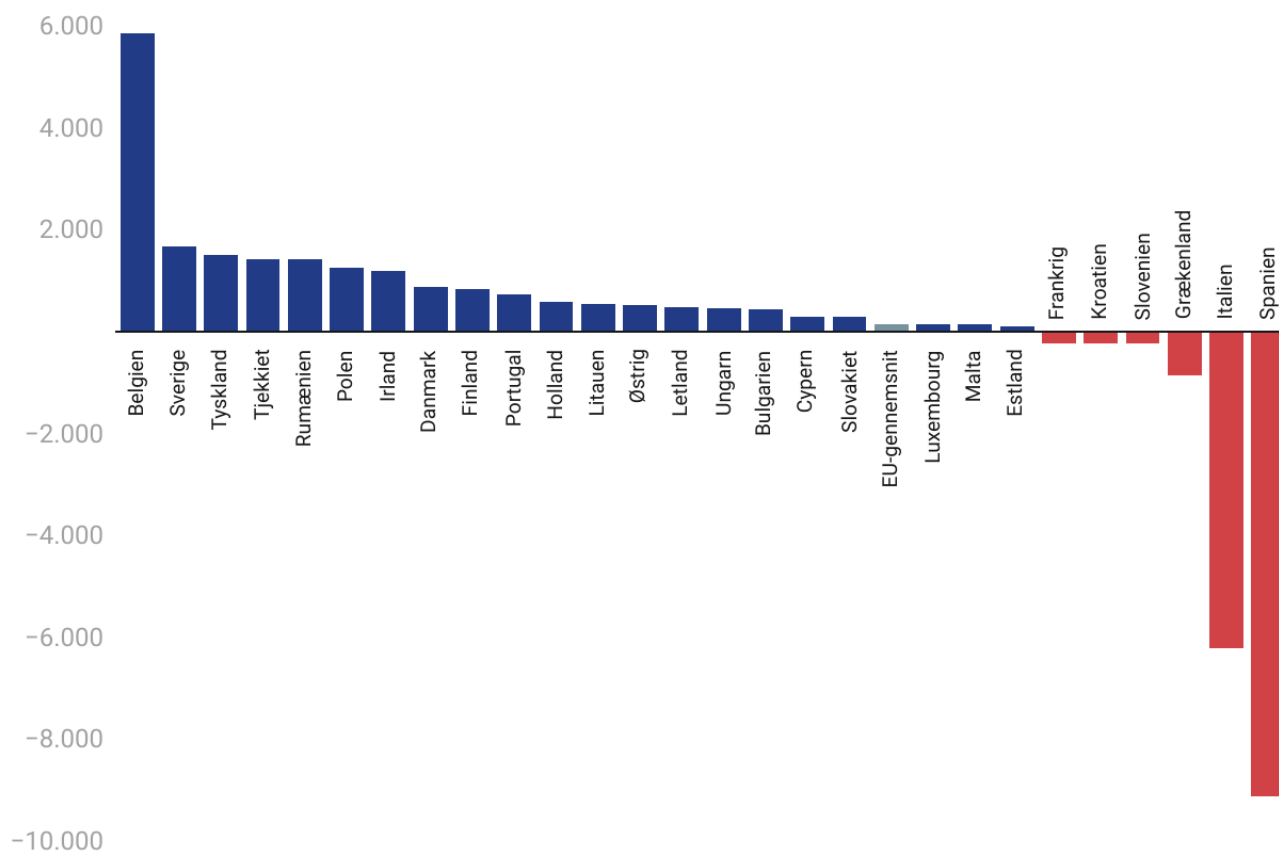
© Tænk tanken EUROPA 2023

Det modsatte gør sig gældende for USA, der siden finanskrisen har handlet mindre med Afrika sammenlignet med USA's totale handel. Der tegner sig altså et billede af, at mens Vesten har handlet relativt mindre med Afrika de senere år, har omkringliggende lande øget deres andel af samhandel med det afrikanske kontinent.

Internt i EU, ser europæiske medlemslandes samhandel med Afrika heller ikke ens ud. Ser man f.eks. på medlemslandes handelsbalance med Afrika for år 2021, fremgår det af figur 6, at langt de fleste medlemslande eksporterer mere til det afrikanske kontinent, end de importer. Størstedelen af EU-lande har altså et positivt handelsoverskud med afrikanske lande.

De fleste medlemslande har et handelsoverskud med Afrika

Europæiske medlemslandes handelsbalance med afrikanske lande i 2021. Angivet i mio. Euro

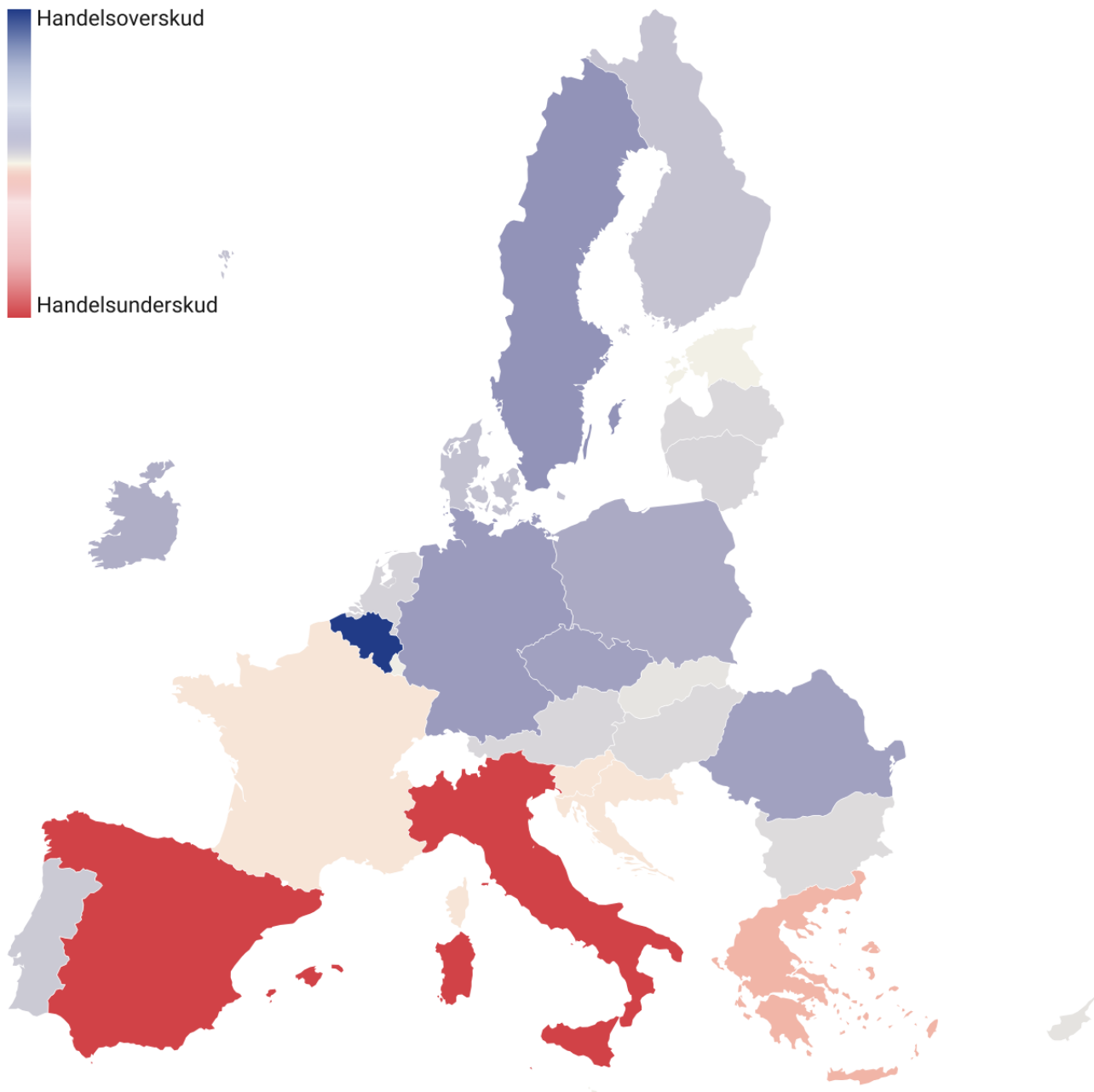

Grafik: Tænketanken EUROPA på baggrund af tal fra Eurostat • Lavet med Datawrapper

Få medlemslande driver således importen fra Afrika. I 2021 var der tale om Spanien, Italien, Grækenland, Slovenien, Kroatien og Frankrig; det vil sige udelukkende lande, der grænser op til Middelhavet, jf. figur 7.

Middelhavslande driver importen fra Afrika

Medlemslandes handelsbalance med Afrika, angivet i mio. Euro

Kort: Tænk tanken EUROPA på baggrund af tal fra Eurostat • Lavet med Datawrapper

Forandring gennem handel?

Det europæiske - og historisk tyske - udenrigspolitiske mantra om at 'handle sig til forandring' (wandel durch handel) kan virke som et naivt levn fra fortiden set i lyset af krigen i Ukraine, WTO's dødvande og de spirrende autokratiske tendenser i flere af verdens hjørner. I dag er spillepladen vendt på hovedet; EU har knap så store

ambitioner om at påvirke verdens regimer gennem handel, og må i stedet handle inden andre regimer skubber til EU's position i verden. Måske er der i en mere geopolitisk verden netop mulighed for at forandre og styrke EU's egen position ved at danne gensidigt afhængige handelsrelationer med det afrikanske kontinent?

EU er i færd med at indse, hvor vigtigt gode relationer til afrikanske lande er. Dels er gode handelsrelationer til det afrikanske kontinent – og generelt til det globale syd – fundamentalt for at kunne sikre europæiske forsyningskæder og dermed Europas økonomiske sikkerhed. Dels kræver den grønne omstilling adgang til mineraler og råstoffer, som primært findes i den afrikanske undergrund. Og endeligt; hvis EU og USA ikke kommer på banen og forbedrer sin samhandel med Afrika, vil andre regionale stormagter, herunder Kina, med glæde udfylde tomrummet.

Ved at øge samhandlen – og ikke mindst importen – fra Afrika, kan EU altså slå tre fluer med ét smæk; 1) forbedre handelsmæssige og derigennem diplomatiske relationer til Afrika, 2) sikre nødvendige materialer til den grønne omstilling, og 3) reducere uhensigtsmæssige afhængigheder af geopolitiske rivaler som Kina og Rusland⁵. Det afrikanske kontinent er altså vigtigt for EU af både økonomiske, klima-, energi-, og sikkerhedspolitiske årsager.

Når det er sagt, er øget samhandel med afrikanske lande ikke omkostningsfrit. Eksempelvis vil ubetinget øget handel komme i karambolage med EU's principper om arbejdsrettigheder, miljøhensyn og legitim regeringsførelse i samhandelslandet. Dette er især relevant set i lyset af den nylige kup- og autokratiseringsbølge i den mineralrige Sahel-region, hvilket rejser endnu flere dilemmafyldte spørgsmål for EU-ledere⁶.

Og endeligt; selv *hvis* EU begynder at fokusere og forsøge på at forbedre sin relation til det afrikanske kontinent, er der langt fra selvsagt, at denne øgede opmærksomhed vil blive gengældt. Man kan håbe, at initiativer som EU's Global Gateway kan være med til at illustrere, at begge kontinenter kan vinde at et tættere - men ligeværdigt - samarbejde.

[1global-gateway-forum.ec.europa.eu/index_en](https://global-gateway-forum.ec.europa.eu/index_en)

[2www.bruegel.org/policy-brief/assessing-european-unions-north-africa-trade-agreements](https://www.bruegel.org/policy-brief/assessing-european-unions-north-africa-trade-agreements)

[3www.auswaertiges-amt.de/en/newsroom/news/-/2615520](https://www.auswaertiges-amt.de/en/newsroom/news/-/2615520)

[4twitter.com/HelenHet20/status/1706044665613402139](https://twitter.com/HelenHet20/status/1706044665613402139)

[5ecfr.eu/article/give-and-take-how-the-eus-friend-shoring-can-improve-its-relations-with-the-global-south/](https://ecfr.eu/article/give-and-take-how-the-eus-friend-shoring-can-improve-its-relations-with-the-global-south/)

[6www.piiie.com/research/piie-charts/political-unrest-africa-threatens-global-critical-mineral-supplies-and-their](https://www.piiie.com/research/piie-charts/political-unrest-africa-threatens-global-critical-mineral-supplies-and-their)